

moval souvztažnost mezi osudem české demokracie a českou středostavovskou inteligencí. Ta však skoro do jednoho, i se svými básníky, přeběhla do tábora totalitarismu, v němž degenerovala na úroveň byrokratických lokajů, donašečů, cenzorů, prostě kápů v říši ducha.

13

Znamením alarmujícího úpadku ve struktuře liberální demokracie byla už snaha založit princip politické svobody jedinců na absolutizaci jejich politického svědomí. Tento posun od poslušnosti vůči uznané autoritě, ano i v demokracii, a vůči tradiční hierarchii politických hodnot, k punktuálnímu rozhodování svědomí od případu k případu, k rozhodování pojímanému přímočaře jako racionální (!) politický akt, mohl skončit jen zostřenou krizí liberální demokracie, spojenou s akutním nebezpečím nastolení totalitárního systému, po krátkém tranzitivním období pseudodemokratické anarchie. Svědomí politického subjektu se ve svém zásadním odvratu od jakékoli, tedy i tradiční a magisteriální, autority, a to samozřejmě ve jménu neovlivnitelné osobní svobody, k nerozeznání ztotožnilo s oním abstraktním myšlením, které na úroveň myšlení Boha povýšil už pozdně středověký scholasticismus, mentor karteziánského racionalismu. Takto absolutizované, od vztahu k autoritě oproštěné svědomí nemůže tvořit základ politické svobody v žádném politickém zřízení, protože svou podstatou směřuje k anti-státu nediferencované identity. Spojnice k ní je naprosto jasná: absolutizované svědomí absolutizuje subjektivní Já a činí je neschopným připustit cokoli jiného než zrcadlový obtisk sebe sama jako jedinou a nejvyšší autoritu, redukuje intersubjektivní vztážnost do roviny uniformního egalitarismu a jeho permanentně vylučující dialektiky. Absolutizované svědomí vládne duchem totalitárního kolektivismu tím, že jej zoceluje ustavičnými čistkami, přesněji: sebeočistami svědomí. Absolutizací politické svědomí teprve vyhledává neslučitelnost autority a svobody v demokracii, onu falešnou premisu, jež temně září v záhlaví onoho klamného liberalismu a jeho pozitivistického světového názoru.

Protiklad autority a svobody vzešel z poměrně dlouhého dějinného procesu pozvolného odvracení se okcidentálního světa od autority církve. Domnívám se, že tento proces představuje jeden z četných znaků postupujícího (a dnes už dokonaného) rozpadu křesťanské kultury. Jde

198 ovšem o fenomén velmi komplexní a vnitřně rozporný, v němž už pojem „církev“ by musel být teprve poznán ve své – přinejmenším – dvojdomosti: na jedné straně církev ve své podobě mystické, neviditelné i v podobě viditelné a magisteriální, na druhé straně církevní aparát úzce spjatý s mocenským aparátem státu. Pak teprve by bylo možno přistoupit k analýze příčin vleklé okcidentální krize autority, která se z hájemství stále důsledněji sekularizovaného a autoritativnějšího státu rozšířila nakonec do těla samotné církve, a pochopitelně i do jejích dílčích absolutizací v podobě reformačních odštěpků. Nelze přitom zapomenout, že jedna z příčin rozpadu *křesťanské* kultury je dána neschopností diferencovat mezi církví magisteriálně mystickou a její světsky organizovanou infrastrukturou, což v posledních fázích rozpadu této kultury vedlo k neblahým teokratickým teoriím, o nichž jsem se zmínil už dříve. Teprve z hlediska teokratické slepé uličky se dá pochopit plně i radikalita sekularizovaného státu s jeho nárokem na totální autoritu založenou arci na vnitřně rozporné absolutizaci, imanentizaci „světa“.

Namísto plodné polarity mezi autoritou a svobodou se nám nakonec dostalo absolutního protikladu mezi oběma, při současném směřování k dialektickému ztotožnění obou: absolutní, totální autorita se vyhlásila za absolutní, totální osvobození *et vice versa*: otroctví si začalo říkat svoboda, ta zase byla prohlášena za otroctví; vznikl jazyk utopického imanentismu, Orwellův newspeak, Havlovo ptydepe. A na pozadí toho stále nesrozumitelnější, nekomunikovatelnější blábol absolutizovaného, bohorovného svědomí.

V závěrečné fázi rozpadu *okcidentální* civilizace ztrácejí smysl obě kategorie: autorita i svoboda. První usiluje o stále větší anonymitu, kryjíc se za fasádami různě modifikovaných „obecných vůlí“ – přičemž reprezentanti této „vůle“ jsou lidé kaširovaných tváří –, druhá končí stavem loutkovité strnulosti mezi neřešitelnými protiklady bohorovné svobody a subanimální determinace. Kirillov z Dostojevského *Běsů* podává ná-zorný příklad tohoto bankrotu okcidentální svobody.

Subanimální determinace jako neodlučitelný protiklad absolutní svobody člověka se „dialekticky“ zrcadlí v autoritě chápané jako pouhá rušivá determinace. Nikoli náhodou zastánci nezávazné svobody mezi okcidentální mládeží temna šedesátých let častovali policisty jmény ze sféry animální, netušíce, že tím jen promítají svou vlastní subanimální determinaci do sféry autority.

Ztráta smyslu obou kategorií má ovšem také svůj historický průběh, který by se dal stopovat v postupných fázích velmi průkazně zejména od francouzské revoluce. Zde se chci omezit pouze na několik ilustrativních a orientačních znaků, než se soustředím na Kantův pokus postavit vztah autority a svobody na nerozborný fundament racionální teleologie mravnosti; pokus, jímž Kant chtěl nahradit racionálně nepřijatelný, „nedospěle“ metafyzický základ křesťanské tradice, a tím i – takříkajíc u samého počátku – zabránit nezbytnému jinak rozpadu tohoto systému. Kantův pokus, jak se ukáže, ztroskotal nikoli snad proto, že zůstal nepochopen, ale proto, že tento rozpad naopak podnítil (kromě jiných vlivů) právě ve sféře, kde mu chtěl vzdorovat: v rovině nadsmyslové (nikoli nadpřirozené!) noumenality mravního zákona. Nemusím podotýkat, že otázka mravní je otázkou kruciální pro smysluplnou liberální demokracii. K tomu však až později.

K jednomu ze znaků rozpadu autority náleží neschopnost rozeznávat hodnotové a hodnostní rozdíly mimo oblast mechanických funkcí. Tato neschopnost je založena na rozporu, jenž vyplývá z odmítání jakýchkoli hodnostních rozdílů – rozumí se ve jménu rovnosti všech –, při současném bezohledném spění za byrokratickými funkcemi skýtajícími zvláštní autoritářská privilegia. Už egalitarismus francouzské revoluce se výmluvně zrcadlil v kariérismu napoleonské éry, kdy každý grenadýr nosil jak známo maršálskou hůl v torně. Osip Mandelštam právě v tomto „napoleonském“ kariérismu spatřoval ústřední motivaci moderního románu, počínaje Stendhalem a Honorém de Balzacem. Stále mohutnější byrokratický aparát moderního státu s umělou hierarchií svých stále anonymnějších funkcí kaširoval vnitřní rozpor egalitarismu ovšem neúspěšněji. Zastávat „společensky odpovědnou“ funkci, spojenou s nepřenosnými výsadami, se kupodivu nepovažuje za porušení antiautoritářského principu rovnosti.

Taková perverze autority byla možná jen po oslabení smyslu pro skutečné hodnostní rozdíly, smyslu, jímž se patrně vyznačuje *ryzí* aristokratismus. Myslím tím smysl pro rozeznání hodnot (a s nimi spojených lidských hodností) tam, kde okcidentální člověk není už schopen cokoli vidět. Ještě pro učence Louise Pasteura stála zbožná venkovská žena hodnotově i hodnostně nad hordou univerzitních profesorů, což je věc nepochopitelná pro „člověka nového věku“, ale i pro celou řadu liberálních teologů. To, že Nobelova cena míru mohla být udělena v rychlém sledu státnímu funkcionáři Henrymu Kissingerovi i Matce Tereze Kal-

200 katské, svědčí jen o naprosté absenci hodnotových měřítek a jakéhokoliv smyslu pro lidskou hodnotu. Matka Tereza uvedla věc na správnou míru, když svou cenu označila za finanční příspěvek opuštěným dětem a malomocným. Jaká hierarchická propast se však rozvírá mezi vysokým funkcionářem nejmocnějšího státu světa a skupinou neznámých malomocných! Ale což nelze připustit, že vedle malomocenství těla by mohlo existovat neskonale horší malomocenství ducha? Matka Tereza nepřímou naznačila tuto možnost; a pochopit ji znamená zároveň počátek obnovy hodnotového a mravního systému. Pochopit ji předpokládá však také to, co bych nazval sémantickou rehabilitací, obnovou pojmového kodexu, jenž byl též rozrušen aktem radikálního oddělení autority od svobody.

14

Okcidentální krize autority (a tím i svobody) vyplynula také ze ztráty smyslu pro hodnotu moci. S útokem proti autoritě souvisela pochopitelně i difamacce všech forem moci: opět s příznačnou perverzí, danou procesem jejího zanonymnění, probíhajícího souběžně s procesem funkcionalizace autority. Toto vše nutno vidět vždy v souvislosti s anarchickou sémantickou revolucí, bez níž by únosnost vnitřního rozporu mezi mocí zneviditelněnou a mocí stále totálnější nebyla ani možná. K této poznámce ještě další poznámka: kritika okcidentální sémantické konfuze, s níž poprvé vystoupil logistický neopozitivismus (Rudolf Carnap, Ludwig Wittgenstein aj.), byla neobyčejně jasnozřivá v rozeznání problému, ale ve svých očistných metodách, v úsilí o čistou lingvistiku, konfuze ještě prohloubila, nechápajíc, že příčinou konfuze bylo právě toto „osvobodování“ slova a jazyka od jsoucna a bytí. A tak nakonec jazyk svou metodickou, logistickou očistou leda ještě víc odcizila od „chaotického“ jsoucna a bytí. Není proto ani divu, že čelní představitelé čiré lingvistiky tíhnou nyní k marx-leninismu, k ideologii anihilace jsoucna v procesu „očistné“ dialektické konkretizace.

Burckhardtovo označení moci jako fenoménu bytostně zlého je příznačné pro okcidentální krizi autority a svobody a u J. Burckhardta, podvědomě fascinovaného revolucemi, by ani nemělo překvapovat. Burckhardtův žák F. Nietzsche tuto krizi ještě prohloubil. Právě při hodnocení moci je nezbytně nutné vycházet ze základu jsoucna, tj. vidět